

BANATUL

REVISTĂ CULTURALĂ

Director: A. Cotruș.

CUPRINSUL:

Coriolan Petranu: Bisericile de lemn din județul Arad.

A. Cotruș: Versuri.

Em Bucuța: Lăcașul între nuferi.

D. O. Blidariu: Versuri.

I. Simionescu: Torontalul.

Foresta Umbra: O prietenie sinistă,

I. Mehedințeanu: În templul artei a pătruns bestia.

Gh. Bănășeanu: Calendarul „Asociației culturale din Banat.”

R. S. Molin: 110 ani dela ridicarea teatrului din Oravița.

— Insemnări. —

Bisericile de lemn din județul Arad.

Transilvania și județele din apus ale României sunt bogate în biserici de lemn. Ceeace știm până acum despre aceste monumente de artă, a fost expus de autor în studiul „Die Kunstdenkmäler der Siebenbürger Rumänen“. Bisericile de lemn din jud. Arad formează numai un grup al acestui teritoriu unitar din punct de vedere al arhitecturii în lemn; ceea ce s'a spus despre bisericile de lemn ale Transilvaniei se potrivește în general și aici. Din această cauză, pentru a evita repetări-poziția, construcția și planul lor, vor fi numai pe scurt trata'e aici; în rezumatul de față, vor fi relevate înainte de toate, însușirile și detaliile bisericilor arădane, cari le deosebesc și cari numai rar, sau deloc nu obvin în Ardeal.

Județul Arad posedă 55 biserici de lemn, cari toate-cu o singură excepție-sunt resfirate în regiunile muntoase, păduroase ori în imediata lor apropiere și sunt fără excepție în posesiunea țăranilor români. Cele mai multe se găsesc în Plasa Hălmașiu (24), apoi în plasa Șebiș (15) și Radna (12). plasa Târnova are numai trei, Ineul numai una. Cu secole, chiar cu decenii înainte, numărul a fost considerabil mai mare. Datarea precisă a acestor monumente, nu este ușoară din cauză că inscripțiile sunt rare, iar cele existente se referă, în majoritate, la pictura interiorului. În baza inscripțiilor, a documentelor și a cercetării comparative, se poate afirma, că abia sunt mai vechi decât jumătatea primă a sec. al 18-lea, cele mai multe sunt din jumătatea a doua a sec. 18-lea și din jumătatea primă a sec. al 19-lea. Ele reproduc însă tipuri mai vechi, a căror for-

mare cade în parte probabil în sec. al 14—15. Bisericile existente nu s-au păstrat toate în starea originală, ele au fost în parte mărite și ridicate, mai ales turnul a trebuit înnoit din cauza materialului nedurabil. Poziția bisericilor pe o colină în mijlocul cimitirului este aceeași ca și în Transilvania. Materialul este gorunul. Planul, împărțirea și elevațiunea sunt asemenea la fel ca și în Transilvania, numai planul din Ionești, Poiana și Groși formează o excepțiune. Dimensiunile sunt de regulă neînsemnate 18—19 metri lungime și 8—4, 50 metri lățime. În interior împărțirea este aceeași: altarul, nava și tinda. Nava poartă întotdeauna o boltă cilindrică (voute en berceau), tinda un tavan simplu, așezat mai jos decât bolta navei. Bolta altarului este variată: o boltă cilindrică mai mică și joasă, ori o demi-cupolă, ori cupolă formată din segmente de boltă. Nava este separată prin iconostas de altar. Interiorul bisericilor este zugrăvit complet cu picturi religioase împărțite în compartimente. Construcția este simplă, logică și solidă, ca și în Transilvania. Pereții sunt compuși din bârne orizontale, așezate direct pe pământ, ori mai des pe un fundament de piatră. La 33 dintre biserici, pereții sunt acoperiți în exterior, eventual și în interior cu lut și sunt văruți, ferestrele și ușile, cari întrerup masa pereților, sunt în majoritate moderne, totuși, unele de ex. Tisa, Troiaș, arată forme artistice vechi și dezvoltate. La înălțimea ferestrelor se încep, adeseori, console treptate, cari suportă streșina. Acoperișul este simplu, de șindrilă și arată două variante: un singur acoperiș pentru tot edificiul, ori acoperișul altarului este mai jos decât al restului edificiului. În partea de vest a acoperișului, se ridică deasupra tindei clopotnița (turnul). Ea formează decorul principal al exteriorului, ea ridică și dominează aspectul. Pe când restul edificiului cu greu s-ar putea atribui unui anumit stil istoric, fiind o veritabilă arhitectură în lemn, turnurile se pot împărți în 2 grupuri, care aparțin a două deosebite curente: 1. turnuri cu reminiscențe gotice, 2. turnuri cu înrâuriri baroce și postbaroce. Există și tipuri de tranziție dela grupul prim la al doilea

Pentru a judeca valoarea artistică a acestor biserici de lemn, trebuie să o facem pe aceasta independentă de materialul simplu, asemenea și de decorul redus. Întocmai cum s'a spus de cercetători despre bisericile de lemn din județele: Cluj, Sătmar, etc. așa exercită și aceste clădiri un conținut emoțional

și ideologic profund asupra noastră: ele emoționează prin seriozitatea, melancolia, resignarea și izolarea lor de lume. Din punct de vedere formal, trebuie accentuată compoziția clară și vorbitoare a siluetei, a liniilor și maselor, totul ceva unitar. Turnul aduce mișcare în liniștea maselor, uneori dă o elasticitate și grație aspectului. Se mai relevă efectul umbrei și luminei în exterior, mai ales sub streășina largă și la turn. În interiorul slab luminat, lumina și pictura aduc ceva misterios cu sine, puterile nevăzute ale Dumnezeirii ne stăpânesc. Bolta cilindrică vopsită albastru, uneori cu stele, soare și lună, reprezintă cerul și conține adeseori medalioanele cu Dumnezeu-Tatăl, Isus și Maria. Armonia admirabilă a clădirii cu peisagiul înconjurător, imediată apropiere a cimitirului, a arborilor seculari, poziția pitorească pe o colină ridică nu numai valoarea formală, dar și aceea a conținutului. Este în general o însușire a tuturor bisericilor de lemn române: variațiunea bogată în cadrele aceluiași tip, aceasta la plan, la coifuri de turn, la console, la ușile altarului, la dantelarea scândurilor ce înconjură galeria de apărare a turnului, la forma șindrilelor etc. Deosebită atențiune se dă din punct de vedere artistic ușilor altarului, chivoturilor, sfeșnicilor în interior, scândurilor de la galerie de crucilor de fer de la turnuri și ușilor bisericii în exterior. Iconostasul este asemenea cu mare grijă lucrat, mai ales ușile împărătești; iconostasul este tot așa o operă a sculpturii, cât și a picturii.

Pictura murală, care ca și un covor acopere întreg interiorul, asemenea merită atențiunea noastră. Ea face un efect decorativ cu culorile liniștite, de obicei deschise. Scopul ei este instructiv și moralizator. Valorile formale (compozițiunea, culoarea, linia, împărțirea și izolarea prin cadre geometrice și vegetale ale scenelor) sunt adeseori surprinzătoare. Totuși există deosebiri mari, ca valoare artistică. Pictura este executată pe un fond subțire de gips, ordonarea scenelor și figurilor este condiționată de iconografia bizantino-română, numai numărul scenelor este mai redus din cauza suprafețelor puține ale bisericilor de dimensiuni mici. În afară de scenele cunoscute se mai găsesc și scene moralizatoare, povestite în înțelesul poporului simplu din „Judecata cea din urmă”: pedepsirea diferitelor viciu omenști (femeia sterilă, necredincioasă, morarul, cârcimarul, negustorul înșelător, bețivul, fumătorul). Și aici

este evidentă legătura și unitatea cu pictura ardeleană.

Bisericile de lemn din județul Arad formează numai un grup al bisericilor de lemn românești din Transilvania, ele sunt membre ale aceluiaș corp. Totuș ele conțin unele particularități și detalii cari în Transilvania ori nu se găsesc, ori sunt rare. Dacă multe arată construcții și forme ardelene, la una una se poate chiar cită prototipul: Poșaga de jos ori Brăzești (Jud. Turda); la altele observăm deja o dezvoltare a tipului turnului prin transformarea coridorului de apărare deschis în ferestre fără jaluții, și în ferestre cu jaluții. Forma turnului și a coifului rămâne încă cea gotică, însă ferestrele cu jaluții arată dezvoltarea mai departe care își are explicația prin aceea, că meșterul a unitat rostul galeriei de apărare și a fost inspirat de bisericile de piatră baroc. Altă dată observăm ceva nou la turn: forma de ceapă a turnului, care reprezintă o influență barocă ori postbarocă. Apoi avem un nou tip de turn, care nu mai are nimic gotic în sine; el reamintește bisericile de piatră baroce din Austria, Ungaria și Ardeal. Această dezvoltare o face numai turnul, restul edificiului rămâne fidel tradiției. Deosebirea principală față cu bisericile de lemn ardelene este această dezvoltare mai departe a turnului: 1. a ferestrelor, 2. a coifului, prin uitarea tradiției gotice și prin înlocuirea ei cu elemente baroce și postbaroce. Aceste elemente sunt a se explica prin influența numeroaselor biserici de cărămidă și piatră din apropiere: din Arad, Radna, Moneasa, Sântana, Chișineu, Buteni, Ghioroc, Beiuș, Oradea-Mare. Turnul de vest, forma gotică a coifului, coridorul de apărare l-au împrumutat Românii ardeleni dela și azi numeroasele biserici fortificate și biserici-castele de zid ale Sașilor din Ardeal, traducându-le în lemn și înlocuind scopul de apărare cu unul pur artistic. (galeria nu are pardoseală). Acest tip nu s-a născut în jud. Arad, ci în apropierea Sașilor, în Ardeal, unde a lăsat multe monumente mai consecvent executate. De ex. în jud. Arad lipsesc cu desăvârșire cele 4 turnulețe ale turnului principal, pe care le găsim la clădirile de piatră ale Sașilor și des, la cele de lemn ale Românilor ardeleni.

În pictura murală și a icoanelor, găsim aceeaș iconografie, aceleași tipuri, culori, aceeaș formă și conținut ca și în Transilvania: 1. grupul bizantino-român 2. cel popular realist și cu mai multă influență apuseană, (de ex. la Ociu, Ocișor, Nădăl-

bești, Giulița), 3. cel apusean, (de ex Cristești, Tisa). Judecata din urmă, diferitele pedepse în iad, sunt în toată Transilvania răspândite, în Gurasada (jud. Hunedoara) mai pe larg și drastic executate. Este posibil, că acest fel de reprezentări ale pedepselor a pătruns din Muntenia, deoarece le găsim acolo, de ex. la Mănăstirea Hurez, cu mult mai bogat compuse. Față cu pictura bisericească din Transilvania, în jud. Arad este mai puternică influența apuseană; față cu reminiscentele bizantine, ea înseamnă deci o etapă mai îndepărtată a dezvoltării. Și în arta industrială bisericească găsim influențe apusene în cadrele artei populare, linii și ornamente baroce la ușile împărăiești, motivele neorenașterii la sfeșnice, etc.

Dacă comparăm bisericile de lemn românești din jud. Arad și Transilvania cu celelalte grupuri de biserici de lemn din Europa, găsim că unele însușiri sunt înrudite cu ale celorla din Silezia, deci ale Slavilor de vest; în afară de bârnele orizontale, poziția ridicată în mijlocul cimitirului, cele două tipuri principale ale turnului gotic și baroc. înlocuirea galeriei de apărare prin ferestre. Totuși, deosebirile sunt însemnate: în afară de planurile înrudite cu ale noastre, posed Slavii de vest, planuri centrale și în formă de cruce, chiar planuri cu mai multe nave, un turn de vest complet deosebit de al nostru, bisericile au la partea de nord sacristie și nu au boltă cilindrică. Din punct de vedere pur artistic, bisericile de lemn ardeleni sunt superioare. Acelaș stil ca și în Ardeal și jud. Arad, îl găsim numai în sud-vestul Cehoslovaciei, în Podkarpătka Rus, în imediata apropiere a graniței române. Acest stil își are origina precum constată ultimul monograf, Zalozičky, în Transilvania. Dar nu clădirile de piatră ale Sașilor, care sunt mai departe, au creat aici stilul, ci el a fost transmis gata prin învecinatele și numeroasele biserici de lemn românești, în cari stilul era format gata. În pictura bisericească ruteană din numita provincie slovacă, găsim asemenea reprezentarea moralizatoare a pedepselor iadului, care ne indică picturile bisericesti române din Ardeal. O dezvoltare poate independentă, asemănătoare acelei din jud. Arad, au luat coifurile baroc la turn.

Este important, că în cadrele arhitecturii de lemn în Europa bisericile de lemn ale românilor ardeleni precum și ale celorla din jud. Arad, formează un grup unitar, cu un caracter special pronunțat, care se deosebește de celelalte grupuri din

Europa și care incontestabil are calități artistice. Aceasta a observat-o și Wesser înainte cu 24 ani în lucrarea sa despre arhitectura în lemn, când a împărțit clădirile de lemn europene în următoarele grupuri: I germanice (nord) II slave de vest (Silezia etc.) III. ungare și IV. ruse. Din greșală însă, el a confundat „ungarländisch” cu „ungarisch”. Românii din Transilvania au aparținut atunci din punct de vedere politic Ungariei, bisericile lor de lemn însă au fost întotdeauna în proprietate românească, meșterii lor au fost întotdeauna țărani români. Deoarece bisericile de lemn ale grupului III aparțin nu numai ca origine și proprietate Românilor ardeleni, dar aparțin azi și din punct de vedere politic și geografic României, este just și necesar pentru obiectivitatea științifică a numi acest grup ca cel „român-ardelean”.

Stilul bisericilor de lemn din jud. Arad și din Transilvania este condiționat prin materialul în care s'a lucrat, el nu este traducerea în lemn a stilurilor istorice: numai la turn și în pictura interioară se pot observa influențe de soiul acesta. Această artă e o arhitectură și pictură țărănească, un product al genului popular român și al mediului fizic și psihic.

Biserici de lemn înrudite se găsesc și în Fanat, ele însă nu au fost studiate și publicate până acum. Aceasta se va putea face, dacă s'ar găsi vreo autoritate publică, care să suporte cheltuelile modeste ale unui asemenea studiu. Acest studiu, desigur va contribui la cunoașterea mai bună a trecutului nostru artistic și cultural.

Coriolan Petranu
profesor universitar.

România

pat mi-a fost cîmpia ta
muntele — căpătîiu, —
cînd mă va chema
cu goarnea-i de foc, inîma ta,
ca un sălbatic voiu pleca,
pe-al primejdiei cal călare,
unde-o fi lupta mai mare...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pe culme

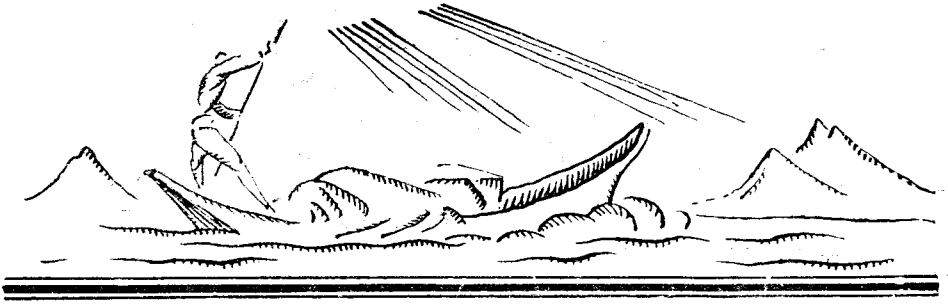
in vînturi ce chiue, şueră, latră,
crescut-am în ger, din piatră:
stejar lunatic
pe piscu-mi carpatic...

Eroul

aicea sunt:
grăunte,
gata să 'nfrunt
un munte...

A. Cotruş. ✓

Lotca între nuferi.

Când am plecat cu lotca din Flămânda, prin arături înecate acum de viitură, soarele era la nămiezi.

În stânga noastră, pădurea Călugărească se înalță pe cer cu plopii ei falnici-plită buburoșată și osică albă-unde vulturii bălții, codalbiei, aduc la cuiburi miei furați din târle sau rațe sălbatice prinse din zbor, unde ciobănei dela munte stau prin poeni proptiți în moacă în mijlocul oilor, și stârci albi cu moț lung de pene înspicate se ridică la o părere de bătae de lopată, pe Dunărița plină de bușteni și stânjinei galbeni, și se depărtează încet pe sub bolțile cu umbră.

La dreapta, grindul, în care de partea cealaltă se reazemă fluviul, lasă porțițe în zidul lui drept de verdeață, de pe locul mai înalt dela Ulmet până în capătul zării, numai pe unde, la privaluri, Dunărea varsă în baltă. Iată mai aproape, numai decât după ostrov, luminișul dela Cuibul Vulturului, mai încolo creștătura Cotuzului, unde măsesem peste noapte la otacul Turtucaenilor, și după ea, departe spre Canal, golul dela privalul lui Moș Toma.

În spatele nostru, Flămânda, satul de douăzeci de sălașuri, lucra la cerdacurile de tânțari, bătând parii cu furca în pământ, înțepenind deasupra prăjinile gratii și risipind peste ele, moale, snopi de stuf de coceni, unde copiii și toți ai casei aveau să se cățare pe scări strâmbe cu fuscei lipsă, ca să doarmă sub stele, la adăpost de înțepături, nopți scurte de vară, în pervaz de ape.

Aveam o lotcă înaltă în copastie, aproape un caic de povară. Doi Prundeni trăgeau la lopeți cu spor puțin. Ujbele, înodate din piele lănoasă de oaie sau din sfoară, ieșeau mereu de pe cuele strapazanelor. Cârmaciul folosea vâsla mai mult ca sticiu, proprind-o bine în mușuroaele de porumb din fund și împingând voinicește înainte, către apa mai adâncă. Dar nouă nu ne era de grabă. Capul ni-era plin și ochii grei să ne doară, de bogăția celor trăite în pădurile năvălite de cuci și între oamenii singurătăților.

Mai alaltăeri întinsesem cortul alături de coverga cu polog a pescarilor dela gura Bentului. Apele umflate rupseseră prin trei locuri. Incurcate în una din albiile de o piedică nevăzută, ele o săreau într'un arc spumegat și înalt de avuz. Toată noaptea le-am auzit cântecul de pârae de munte, pe când vântul bătea și deschidea foaia dela intrare, ca un oaspe pierdut pe cer cu câteva stele în glugă. Dacă se dădeau cei trei cățelandri știam că prin marginea otacului înconjurat de toate părțile de apă, trecea fără grabă, ca aseară când povesteam la foc, vreun lup strămtorat de revărsări și se mistuia prin tufele de dincolo.

Disdedimineață Ivan, cel mai cu noroc pescar din Turtucaia, ne-a sculat. Ne vorbisem din ajun să colindăm împreună pe la cursele lui de pește din Bent și de pe baltă. Dar până să ne târim din lânzezeala culcușului, în care bâzâiau tântarii, cu toate că, după ce-l strânsesem la încheeturi în sfori și-l înfundasem pe la poale cu brazde, îl mai și afumasem cu găteje, până să ne udăm fața în gărlă și să gustăm ceva din fugă, pe ici pe colo, pe sub ulmi, scăpase pulberea de argint a soarelui. Și aveam de căutat vre-o zece cârlige de somn și peste șaptezeci de vârșe.

Alunecam tăcuți prin pădurea înecată. La răscruci de trecere a peștelui și prin sânuri cu plăvie și fulgi de salcie, ne opream încet. Ivan apuca o sfoară pe care noi, sau pentru că era scufundată, sau pentru că o amestecam cu ațele de păianjen și cu lianele, n'o zărisem, și o trăgea cu grije. Dar de odată rămânea nemișcat. Noi nu vedeam nimic decât firul care se ridica liniștit, picurând, plin de ciucurii scămoșați ai buruenișului. Pescarul întindea o mână, fără să-și ia ochii de dinaintea lui, după o scurtătură cu un cârlig înficoșat, înfiptă în poștavalul lotcii.

Atunci, la o smucitură, oglinda apei se sfărâma năprasnic în bătaii de coadă și în svârcoleli turbate. Somnul își arăta botul turtit, cu gura larg despicată. Și în aceeași clipă bura îl plesnea și i se înfingea toată în carne. Până să ne desmeticim, lupul apei, fiara aceasta lacomă a adâncului, se sbătea la picioarele noastre, lunecând peste crivace. Coadă lui, întreagă o aripă, până în mijlocul pântecelui ca spuma, dădea îndreptări fără folos. Cele două fire lungi și osoase de mustață de sub ochii galbeni-verzui,

abia cât boaba de piper, nu-i mai spuneau nimic. Muschii ageri se încordau și se descărcau zadarnic. Din când în când se oprea gâfâind greu are de aer, cu gingiile în potcoavă zimțuite de dinți. Cădeau lângă el din vârșe caracude, cum era aceea care, vie, îl ispitise în cârlig, cegi argintii, câte o mreană tânără, crapi grași cu solzul mare, roșioare, cu aripioarele însângerate, cosaci nemeși. El tresărea și orb, se întorcea, încerca iară, să scape. Alți somni, albaștri, i se prăbușeau grei în spate. Se scutura, trecea peste ei, se ciocnea, cădea dedesupt, biruit de vârtutea mai dârză a noului venit. Peste vreun neastâmpărat prea voinic, bura se abătea din nou, ucigătoare.

Și lotca se umplea de vietățile sclipitoare, lunecoase și repezi ale apei. Omul icnea scurt și cu o scăpărare de moarte a ochilor verzi, ca în isbirile piept la piept într'un desis cu o sălbătăciune, arunca pe doagele de brad vânatul acesta mut, prins într'o subțire împletitură de bumbac miro-sind a iarbă sau într'un ac indoit de oțel, spânzurate mișelește la pândă, în jocul mincinos al undei.

Alergam din loc în loc peste zăton, printre fire de flori galbene de hrean sau rapiță sălbatică și pe lângă povârnișuri albe de buchețele de mălin. Coteam pe după plute, îmbrăcate de sus până jos în mușchiu, fără crăci nici frunze, ca niște obeliscuri negre de închinare, cioplite barbar în miezul atâtei sburdălnicii și fierberi de viață. Câte o salcie își incolăcea atunci deacurmezișul căei noastre, trupul de balaur numai solzi și capace, cu un cap cu creasta stufoasă de verdeață, ridicat beat peste coroanele dimprejur, sus în soare. La umbră găzele se sculau stol și ne împresurau, dar cu un salt ieșeam iară pe părțile de lumină. La o asemenea ieșire neașteptată, din întuneric, am văzut, sau numai mi s'a părut, într'o iute clipire de pleoape năpădite, un faun roșu care se dădea leneș într'un leagăn lung de curpen legat de un ulm, și se apleca răsând după stropii luați din sbor de copita lui despăcată. Când am căutat mai bine, leagănul era gol, și abia dacă îl clătina, odată cu umbra răsfrântă dedesubt boarea dimineții. Peste noi râdeau în frunze prumbieii sălbatici și cuci treceau cântându-și numele. Ei singuri ar fi putut spune în care stușiș sau scorbură sărise străvechiul zeu, cu naiul aninat cu o coardă de viță de umăr. Ivan știa că ne aflăm tocmai deasupra drumului de căruță din vremuri uscate și că pe aici, în văzul Dunărei, fusese o târlă ciobănească, cu băeți, cari când nu se săturau de cântece și de jocuri, se zbenguiau atârnându-se și așa de pomi.

Ne-am lăsat furați de o vârsătură, printre doi pereți de codru tânăr deadreptul în baltă. Șiruri întregi de vârșe ne așteptau. Melcii se suiseră pe cercuri și pe bețele potigacilor, semn că apa avea să mai crească. Risipite pe seninul nesfârșit, alte trei lotci mai căutau sau se întorceau în lopeți de departe. Ereau cei doi frați ai lui Ivan și tată-său, un moșnegel

vesel, cu părul alb rar făcut inele, cari împreună cu doi copii și trei cățelandri rămași de pază lângă gospodărie alcătuia mica tovărășie de pescari.

Ei pleacă așa, cete, cete, odată cu primăvara, dela frumoasa așezare cu maluri înalte de lut, scobite de cuiburi de păsări, a Turtucaei, și se întorc numai cu negurile toamnei. O mie, două mii, cu o flotă neagră de sute de lotci, cu mii și zeci de mii de vârșe, lucrate iarna lângă foc, și alte unelte pescărești, cu pânze, cergi, schimburi, saci de mălai, bulgări de sare și căldări de fiertură, se împrăștie pe toată Dunărea, în jos până prin bălțile Brăilei, unde se amestecă cu Lipovenii, și în sus, aproape stăpâni până la Olt și mai departe. Așa era și înainte să se întindă peste orașul lor domnia românească, și cu atât mai mult e așa, astăzi. Ei spun că au ajuns acolo, descălecând de dincoace, dela noi, pe timpul războiului Crimeei. Erau poate un popor băltăreț de amestecătură, oameni de apă și de munte, vânoși și viteji. Gazda noastră însă e pe jumătate Ivan, dar pe jumătatea celalaltă, mai veche și mai neschimbătoare, e Botea, vlăstar de vlăstar mocănesc. Meșteșugul l-au deprins dela Turci, pe cari i-au moștenit și sunt singurii Români, pescari din neam în neam, hârșiți în toate tainele meseriei și vieții pescărești, trăind și cunoscând ca atari, umplând un oraș întreg și destoinici și de alte mai mărețe rosturi.

Am tras la otac pe la sfârșul apei, ca să ne întâlnim cu ceilalți și să lăsam vârșele strânse. Cele mai multe se întind la soreală, ca să se usuce și să se odihnească, altele se curăță de turiță, o iarbă ascuțită, și de ligă, noroița aceea cleioasă care se lipsește de ochiurile lor, sau merg la dres și cătrănit din nou. Am luat tot peștele din dimineața aceea și am plecat, spre vad la Greaca, la pescărie. Umblam de rândul acesta săgeată, sub vânt, în pânză, cu piscul îndreptat către iezer, cale piezișe de mai bine de zece kilometri, cam cât e în de obște lățimea bălții.

În pacea plutitului cestuia fără grijă, prin soarele de Mai, aflam nărvurile peștilor, pe care omul le-a iscodit cu atâta răbdare ca să-i prindă mai lesne, cum se cârduesc și pleacă prin unghere știute, cum șalăul se retrage pe la iezer, unde nu e tufărie multă, pentrucă-i place locul curat, cum se dă broasca la obleți, când se bat pe la rădăcina sălciilor. Auzeam de osteneala de iarnă a pescarului pentru pește mărunt de mănare, cu vârșele cu două canaturi la copii; sau când se unesc doi să curgă la cigarniță, adică în josul apei, fără lopeți, într'o mână cu frânghia cu ghiulele care țin o plasă la adânc, iar în cealaltă cu vâsla, legată cu o sfoasă trecută prin gaura zisă a balașului, după numele sferei, tocmai ca să nu fie nevoie de amândouă brațele; sau când curg la fel cu oria, pentru pește mai mare, somn, printre scuți și santă de ghiață.

Ne minunam de apucăturile sângeroase ale Lipovenilor bărboși, de

Turcii dela Silistra cari umblă după pește cu lăptașele de douăzeci sau douăzeci și cinci de stânjeni, sau se întorc pe sub mal cu șaicile lor mari, acum în gorneag, adică cu vântul dela deal, și acum în coșavă, cu cel dela vale, și de Grecenii, cari mai înainte trăgeau la lopeți până se făceau verzi, pe trei gologani, ca ciraci ai Turtucăenilor, și astăzi, după ce au învățat puțină pescărie, se țin fudui și le iau câștigul.

Când am ispitit mai târziu despre această pricină de moș Bălan, pescar grecean din vechi, dar care și-aduce aminte că a prins cât știe dela Turtucăeni, mi-am dat seama că Ivan își cunoștea oamenii.

Moșul povestea cum a fiert el întâia oară catranul de fumuiat vârșele, în cazan îngropat în pământ, dar fără să se priceapă câtă căldură trebuie. și cum a dat peste margini catranul, a luat foc și a făcut un fum rău până în sturul cerului. Atunci a sărit la hambarul dubei...

Noi învășasem dela Turtucăeni alte nume. și nu pricepeam. Știam de bașul, adică piscul lotcii și de câciu, sau coadă, cu cele două otarace cu câtă o cuină a lor, sau cutia dela câciu și dela baș, iar nu hambarul; știam de cafană, laviță cu gaură în dreptul unei piulițe de lemn în fundul lotcii, unde se înfige catargul, când se ridică cu isa pe macara erchenul, adică pânza cusută pe raia, o vergea băgată prin'un cerc, anume ca să stea lângă catarg; și mai știam de amle, cele două margini cu scobituri unde se prind strapazanele; de coropcă, bărcuța, ciuruită legată de o sforară în prival și în care se ține vie, pentru cârlige, caracuda; de irișul canatului și de altele așijderea, răsunătoare și pestrițe ca toată lumea bogată dimprejur.

Moș Bălan, cel cu meșteșugul învățat dela Turtucăeni, ne spunea că toate aceste nume sunt păgânești și aduse dela Turci și Bulgari, de vecinii corciți și spurcați de peste apă. Și ne făcea altă școală, minunată și a lui, nu mai puțin decât a celorlalți.

Și stând așa cu Ivan la sfat, cu ochii la malul din față care își apropia conacele sub țigle roșii în verdeață, ne-am simțit de odată ca înfășurați într'o liniște albă. Peste noi călătorea sus în senin cu fâlfăirile lor ciudate, parcă în loc, o linie de lopătari feciorelnici, aproape aurii de atâtea albeață în atâta soare. Pânza tremura moale. Mersul se încetinise. Omul dela catarg a strigat scurt: „dă drumul orța“, adică pieziș împotriva vântului. Atunci ne-am uitat desmeticiți împrejur. Eram într'un câmp fără margini, numai și numai cu nuferi mari sau plămâne albe înflorite. Iar, din spate, Ivan începea înăbușit, un cântec jumătate plângător, jumătate glumeț:

Pescarul când pleacă'ntâiu
Pune tiuga căpătâiu,

La coada ostrovului,

Sub umbra minciogului

Intr'altă zi am fost pe grinduri, la turme, pe lângă Moș Miai, cu fluerul îmbrăcat în beregată de oaie.

Ne așezasem după sfatul lui pe o înălțime, unde trăgea, și mai întesem și un foc din pojghiță zdrențuită de fag. Sub noi, peste pășunile joase năvălite prin toate părțile de apă, zburau cu freamătui lor metalic milioanele de găze ale frigurilor. Departe pe sub ulmi se vedeau târle înecate și părăsite. Mocanii își încarcaseră averea în caice și ieșiseră din baltă. Prin sălclile de pe țarm rodeau la mugur, sus în crăci, capre cu clopoței. Din jos, după bechet, ținea Dunărea, abia smulgând câte un fir de iarbă, o cireadă fără rost de vaci elvețiene și de țară. Se simțea plin cuprinsul de botul și copita vitelor.

Câte odată Moș Miai se mai scula și pornea cu bâta într'o mână și cu cavatul în cealaltă, să strângă iară ciopor, fluerându-le ciobănește din buze, oile prea imprășitate. Adus din spate, cu ițarii lui de lână roșie mai mult scăpați din șerparul lat cu nasturi mari de alamă, în mersul fără șolduri printre oi și câini, părea foarte vechiu și mai curând un așezământ măcinat de vreme, decât un om. Nici vorba lui nu era de-aici și de-acum, ci pierdută în amintiri sau plină de legendă și de totdeauna. Nu putea spune sau nu știa bine de pe unde și depe când e. Se credea din vreun colț de Teleorman, dar grația mai mult ardeleneste și și-aducea aminte că rămăsese ani în șir pe Retezat și printre Poenari. Ca mai tuturor oamenilor bălții, venit după vlășie deasă și după stuf fără cărare, îi plăcea să-și șteargă trecutul și să înceapă numai dela dulceața traiului pe acele locuri. Poate și-a schimbat și numele. Poate, ca alții, și-a lăsat aiurea un rost, unde mai e așteptat, cu toate că au curs la mijloc zecile de ani. Cine ar ceva de ascuns ori vre-un gând de îndurat, s'așează pe aici. Cine a fost, mai vine. Și cine a rămas, nu se mai întoarce. Cu rădăcinile și curmeele lui dornice pământul îl îmbrățișează, îl mângâie și-l biruie! Mișcat privește la fuga anotimpurilor, dar nu se mai duce. Cucul îi cântă a singurătate, barza îl păzește, neclintită cu picioarele roșii până la genunchi în apă sau în rotiri albe-negre liniștite.

Moș Miai, de când era ca băețelul aceasta, zâmbitor și mut sub căciula lui de lână săină, care nu știm de unde a răsărit ca să pue așchii în flăcări, și și-a început la fel cercul instelat al vieții, între oi s'a trezit. Dar toți ciobanii, din Dobrogea până în găturile Gorjului și în țara Bârsei, îl cunosc drept cel mai meșter cântăreț din iluer și'n pribegiile lor s'abat să-l caute. Dacă îi descoși despre el, surâde, mai mult cu privirea, îndepărtată și aburoasă deodată. Parcă n'ar vrea să te pună pe cale să-l găsești. Prea

multe de-ale lor și e chiar păstoria fermecată, rămasită a împărăției de odinioară, strânsă într'un fluer și visând lângă un foc.

Fluerul de frasin al lui Moș Miai a fost subt o ștreășină la grindă, unde șoarecii i-au ros trei din dulcile găuri. Atunci el i-a tras pe deasupra o beregată crudă de oae, de i-a îmbrăcat jumătatea de jos, partea pe care degetele aleargă scoțând din meșteșugite opriri și lăsări în voe ale suflării, minunea cântecului. Din sus de vrană, de jur împrejurul dopului, l-a legat ca să nu crape, cu o fășie galbenă de metal înțepată cu cuțitul. Și când Moșul se așează bine, ca să zică de Dolfa și de Dobricean și de toată lumea strălucită a baladei, cu sprâncenele stufoase jucându-l vii peste ochii închiși, cu isonul vâjâit, cum n'am mai auzit așisderea, care se incolăcește pe după viers, când furtunos și când slab și clocotit ca un ecou depărtat amestecul acesta de aur, de lemn al pădurii și de piept de mioară, pline de sufletul unei bătrâneți oarbe și fără vârstă, ametește ca un descântec și ca o vedenie. La răstimpuri cântărețul se oprește, desface pleoapele și povestește. Versuri frumoase, cum nu le-au descoperit și nu le-au pus în cărțile lor, căutătorii, se revarsă mângâioase sau grozave. Uneori ele sunt rupte și îmbâcsite, ca niște scumpe scule, aflate în pământ cioburi și rugină, dar prețul lor nu e mai mic. De ani și ani Moș Miai n'a mai ieșit în lume și mintea lui pierde sau încurcă de bună voe șirul.

Oile lui sunt:

Tot cu coarne belciugate
Și cu pietre nestemate,
Luminează țara toată,
Țarigradul jumătate.

Ciobanii lui au

Căciulele înalte,
Stogoșate,
Pornite la o parte
De străinătate.

Baciul lui se laudă:

Eu mănânc felii de caș
Și beau apă din văgaș.

Dacă-l întrebam, de unde a învățat să cânte, el ne răspundea liniștit, că din vis. Și-și bătea luleaua, de cenușe, de vârzobul lui drept lustruit, un inel de fier dela opincă, pe unde se bagă nojița care strânge obiala pe picior. Luleaua, cu tot felul de înflorituri și alămării, o găsisse de vreme uitată în pământ la o ghețarie și o avea legată, ca și cleștele de viermi al oilor, tabacherea, briceagul și amnarul, cu o cerebușă, de chimir. Scotocia în traista înădită cu lână roșie de ied și spânzurată în curea de umăr,

după punga cu cremene și iască luată din plop și fiartă cu cenușă, aprindea și se punea pe pământ.

Era cu oile, în pădure la Singureni, băețandru, și soarele la nămiezi. Și a adormit. Și în somn visa că a luat fluierul lui On, tovarășul de ciobănie, și cânta. Dar el, mai înainte, să cânte nu știuse. Cânta și-și zicea că mai bine cânta el decât On. Și odată se pomenește cu un vuet de cimpoae, de trâmbițe, de viori, de zurgălăi și tobe, care se făcea că trec pe undeva, pe sus, ca un freamăt de frunziș de argint. Și vuetul acela îi ținea isonul și-l urma pe el. Când zicea el, vuia și isonul, când se oprea el, tăcea și isonul. Acolo unde trăcesc oile, era o vale dosnică cu o poiană mare, ca o roată. Și avea o cărare rotundă pe margini, ca pulberea, bătută toată de jocul Ielelor Șoimanelor. El se nimerise să se culce drept în mijloc și, cum nu era bine adormit, le auzea când îl chemau să se scoale să le cânte. Și, dacă n'a ridicat capul neam, ele au apucat spre miazănoapte și s'au dus.

(Va urma.)

Emanoil Bucuța,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Necunoscutul.

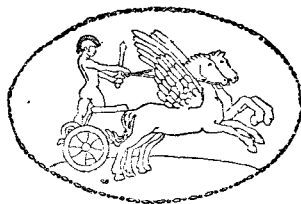
*In cameră ceva mi-s'a mișcat...
Și lampa-și smulge limba de văpaie,
Iar noaptea, ca o viperă, 'n odaie,
Prin geamul larg-deschis, mi-a lunecat...*

*Ingheată gândul, porumbiel ucis...
In spate-mi umblă cineva și crește...
Și luna'n casa-mi albă 'ncremenește,
Imprăștiind mușenie de vis...*

*Dar, pași ușori s'aprobie sunând...
Aștept s'apară oaspele. Mi-e teamă...
Tăcerea lui mă soarbe și mă cheamă
Și-i simt, în umbră, ochii scăpărând...*

*Și mâini de raze tamplele-mi ating...
Fereastra 'n urmă tremură lovită...
Și'n aierul, cu liniștea rănită,
Bătăi de aripi iainice se sting...*

D. O. Blidariu.

Corabia.

Mi-e sufletul corabie pe mări...
Cărare-și taie 'n negură... Solie,
Trimisă de țărână 'n veșnicie,
S'aducă țar de finere visări...

In vraja 'ncremenitului noian
De ape mute, lunecă ușoară...
Nălucă albă, 'n întuneric, zboară,
Hipnotizând imensul ocean...

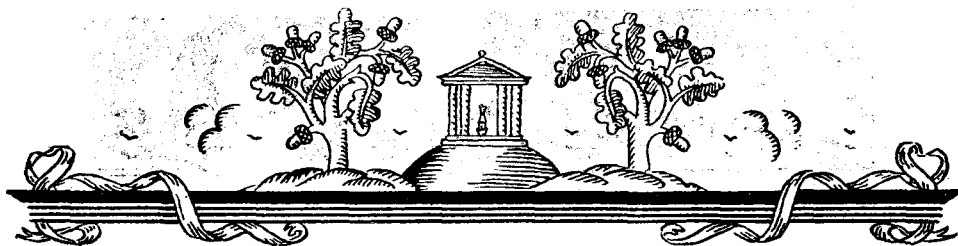
BCU Cluj / Central University Library Cluj
Tăcerea-și bate aripele 'n larg...
Iși toarce luna basmele... și crește...
Ea singură și umbra o'nsorțește
Și-i leagă nimb de aur pe catarg...

Văsdubu-i plin de liniști și mister...
Neanțu'n drum genunle-desface,
O'nvăluie... Și'n înfinita pace
Se leagă cu prora către cer...

Mi-e sufletul corabie pe mări...
In inima pustietății 'nvie
Și spintecă tăcuta veșnicie,
Cu pânzele desfășurate'n zări...

D. O. Blidariu.

Torontalul.

Când apuci din Timișoara pe drumul Vârșetului, treci prin plin șes. Marginea munților Banatului rămâne departe, către răsărit. Spre seară, când umbra îi cuprinde, silueta lor de culoarea plumbului, aduce aminte de acea a munților dobrogeni, ce-ți răsar „ca din pământ”, în drumul dintre Galați și Brăila. Aceleași culori joase, netezite de vreme: acelaș profil fără ascuțișurile și svâcniturile munților tineri.

Către apus se întinde șesul fără sfârșit, ce pare că se închee cu marginea bolții cerești, încinsă de jarul asfințitului.

E Torontalul atât de pomenit îndată după război. E grâнарul rodnic, străbătut în curmeziș de ape ce nu sunt prea leneșe și secate.

În lungul lui e trasă granița arbitrară, cu multe cotituri, ce despart adesea frate de soră ori fii de părinți. Mergi cât mergi pe drumul drept și deodată trebuie să te oprești. Din dosul unui tufiș de arbori se ivește căsuța grănicenilor.

Dacă nu bați în seamă și apuci drumuri laterale, ușor ți se poate întâmpla pățania unui profesor din Deta. Într'o excursie cu elevii, răslețit de colegi, apucă peste ogoare spre a le aține calea. Absorbit cu cetirea unei cărți, călcase peste hotarul țării, tras prin haturi. A trebuit să facă drumul nevoit până la Vârșeț, dus din post, în paza grănicerilor sârbi.

Niciun semn mai deosebit, în afară pichetelor ascunse, nu-ți spune granița. Satul de unde ai pornit a rămas în urmă. Înaintea ta, la câțiva

chilometri, din pâlcul de pomi, acelaș pretutindeni, răsare săgeata turnului înalt al bisericei din satul vecin. „Acolo” îmi sunt părinții, îmi spune cu un oftat, tovarășul de drum. „Acolo” însă e în Jugoslavia, deși turnul de biserică e până la complectă amăgire asemenea celui din urmă, singurele faruri de orientare în nemărginitul spațiu.

Satele sunt compacte, cu case strânse în lungul străzilor largi, regulat tăiate. Le cunoști locul, nu numai după turnul bisericii, dar și prin arborii înalți, tufoși ce înădușe orice altă clădire. Pâlcul de arbori, deși ce țârcu-ește satul de departe pare un ceaun cu fundul lăfit, răsturnat pe tip-sia netedă.

Clima aduce o schimbare în înfățișarea Torontalului, șes ca și Bără-ganul. Clima, dar și oamenii. Arborii îi fac podoaba, îi dau aspectul plin de energică manifestare a vieții. Ei umbresc satele, adesea stejari puternici și rămuroși. Ei înseamnă cursul celui mai mic pârâu. Ei indică șoselele. Pe kilometri întregi, dela Deta până la Banloc, de aicea spre Paskoș se însiră de strajă plopi piramidali, înalți, svelți, cu aspectul chiparșilor.

Prin copaci dispăre monotonia câmpiei numai ogoare. Lumea e variată ca și a oamenilor. Mai cu seamă când sunt răsleți, iau înfățișeri atât de felurite, încât în tovarășia lor nu ți se urăște, fie drumul cât de lung. S'ar putea caracteriza Torontalul tocmai prin rețeaua deasă de copaci, cu noduri ici mai largi, dincolo mai mici, asvârlită peste intinsul ogoarelor.

Dar și ogoarele, ca și satel, îi dau caracteristica. Ele denotă belșugul pământului, scos prin hărnicia omului. Pe unde am umblat, fără exagerare pot spune că n'am dat de urmele sărăciei. Vor fi desigur gospodari mai chiaburi și alții mai plini de nevoi, ca pretutindeni. Diferența poate exista în cuprinsul averii. Dar case pleoștite, cu pereții proptiți, cu ferestrele cât pumnul, n'am zărit. Aproape toate sunt la fel, unele mai mari, altele mai mici. Acoperite cu țigle, cu latura îngustă la stradă, cele mai multe, oblonite, par cutii regulat așezate în lungul drumurilor late. La cele mai multe gospodăria din jur este temeinică. Nu lipsește grajdul, nici cotineața de porci. Chiar la „bufenii” cu pantalonii strânși pe pulpă, semnul distinctiv că sunt veniți din Gorj ori Mehedinți, e aceiaș regulă, chibzuială, belșug ca și la șvabul, dat ca model de gospodar. De aceia e greul să deosebști pe aicea satul românesc de cel sârbesc, dovada cea mai concretă, că deosebiri de pe aiurea nu sunt datorite superiorității etnice a străinului, cât condițiunilor economice deosebite în cari au trăit, ca semn al vitregiei stăpânitorilor de eri, față de băștinași. Gospodăria lui Topârceanu ori Bucurescu din Comloș, nu sunt întru nimic mai prejos de a șvabului din Târnavana-mare. În poduri sunt vase cu vin: în ștalăr (grajd) uneori și cai de rasă, în cotineață porci ca niște tăvăluși de grăsime, iar în casă mobile

orașenești cromosuri pe pereți. E deplu că românesc nu e decât graiul, nu e vina lor însă, e slăbiciunea și lipsa noastră de interes național.

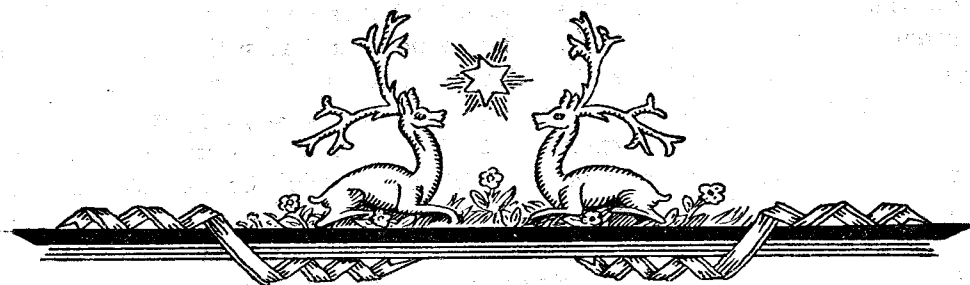
Fie că colinzi Torontalul în colțul NW., spre Sân Nicolaul Mare, fie că apuci dela Deta spre apus, aceeași impresie de vigoare etnică și economică te urmărește de ți se umple sufletul de bucurie. La tot pasul însă răsar probleme noi, ce așteaptă rezolvare, bine înțeles dacă ne-am da osteneala să le cunoaștem mai de aproape. Primează cea culturală, singura pavază grănicească pentru cei de dincoace de graniță; prin ei ar radia și s'ar întări cultura națională la cei rămași dincolo, care trăesc; din nefericire, în condițiuni apăsătoare, nici pe departe comparabile cu ale minorităților dela noi.

Altă problemă este cea economică. Torontalul e bogat în grâne. E tot atât de bogat în cai, porci și vite. Când te apropii de un sat, vatra lui, verde ca un parc englezesc, e plină cu cârduri nenumărate de găște. Te-ai crede undeva în bălțile din Deltă. Toate aceste bogății erau îndreptate spre piețele de desfacere sigură din apus. Granița acum e o piedică iar drumurile de fier par monturi de brațe amputate. Stagnarea sau deprecierea unei obișnuințe atât de anevoios de câștigat, aduc nemulțumiri cu repercusiuni și asupra altor câmpuri, decât cele economice. Deci și în această direcție este de căutat o soluție în cooperative, obștii, etc.

Vizitarea acestui ținut, cu bogate gospodării românești, deșteaptă unele sugerări, care ar putea contribui la îndreptarea gospodăriilor și acolo unde condițiunile istorice n'au fost prielnice dezvoltării lor. Mă gândeam la burse agricole înființate de comunele ori județele de dincoace de Carpați, până'n Nistru. În loc însă ca bursele să se dea la școlile agricole, de unde într'una es funcționari agricoli, să fie date flăcăilor ieșiți din armată. Înainte de a-și stabili o gospodărie, să facă practica măcar de un an agricol complet, la gospodării români de prin frumoasele sate din Torontal. Ar fi un mijloc și de apropiere sufletească dar și de iuțire a evoluției economiei rurale, acolo unde tradiționalismul joacă un mare rol în încetineala transformărilor.

I. Simionescu.

0 prietenie sinistră.

De-o vreme presa budapestană declamă, pe toate tonurile, inmuri de slavă la adreaa Italiei. Se caută, se inventează prilejuri pentru a ținea aprinse discursuri și a ridica pahare în cinstea prieteniei italo-maghiare. Ziarisții, scriitorii, politicianii maghiari nu scapă prilej să nu-și desvâlue iubirea din totdeauna și admirația fără margini pentru patria lui Dante.

Aceste orgii oratorice ale intelectualilor maghiari găsesc adeseori ecouri în Italia lui Benito Mussolini. Ungurii sunt doar adevărați artiști în materie de falșuri. O seamă dintre cei mai dibaci propagandiști ai lor, profitând de bunăcredința ziarelor italiene, strecoară aproape zilnic în coloanele lor articole și informații menite să inducă în eroare opinia publică italiană și să prezinte Ungaria ca pe cea mai devotată prietenă a poporului italian.

Pentru a dovedi cât de fățarnice și desgustătoare sunt declamanțiile dela Budapesta, reproducem mai jos câteva fragmente, culese din presa maghiară, de distinsul ziarist ardelean Corneliu I. Codarcea. Din aceste câteva fragmente se poate vedea pe ce temeuri se sprijinește prietenia italo-maghiară. Sunt chiote canibalice cu cari intelectualitatea maghiară a primit, în 1915, intervenția armată a Italiei contra Imperiilor centrale:

„Nnicând nu am uitat, că Italia este țara machiavelismului, a politiceii imorale, a avariției inconștientă de datorii, a infamiilor clandestine, a bestialității capabilă de orice perfidie și crimă, a trădării și a călcării de cuvânt. În timpul Renaissance-ului, istoria Italiei este istoria asasinatelor, a

otrăvirilor executate cu cruzime rară, a tâlhăriilor strigătoare la cer. Stăpânul casei primește cu zâmbet blajin oaspele invitat și îi dă să bea din pocal de aur vin otrăvit, sau îl străpunge dela spate. Fratele, prietenul, conspiră cu dușmanul, ca să atragă în cursă, săucidă, pe prieten, pe frate. — Nicăiri nu sunt atâți cerșitori și vânători de bacșiș, ca în Italia; nicăiri mai multe plâsmuiri de monete și tâlhării de tot felul. Cauza este, în primul rând, starea de complectă incultură a poporului italian. 35 la sută din populație este analfabetă. Ignoranța acestor milioane de oameni este așa de mare, încât în timpul epidemiilor, medicii abia pot fi apărați față de mulțumile cari se răcoala în contra lor. Cauza stărei înepoiate a Italiei este însă nu numai ignoranța, ci și nivelul moral scăzut, lipsa simțului de datorie, la care se mai adaugă, lipsa de seriozitate, inclinarea spre a fi piaiță, instabilitatea, lenea, neorânduiala și insensibilitatea morală.)

Zoltan Ambrus
romancier, autorul mai multor zeci de volume.

* * *

„Destrăbălatul popor italian este o pitorească ceată de țigani. În peninsula lor asemănătoare cismei, câți italieni nu sunt cari în schimbul unui soldo ar jura bucuros de unasătăuna ori cu strâmbătate? Pentru câți există oare credința și onoarea? Poetul lor, D'Annunzio, la noi, maghiarii, ar fi un găinar, un mizerabil, un scârbos, o pușlama, La el: principiul național e minciuna. Dorința fiecărui italian este a fi întreținutul femeilor, a înșela, a fățări prietenia și în acelaș timp, a ataca banditește“.)

Andor Kozma
poet, autorul ciclului de poezii „Koboz kronikája”

* * *

„Filozofia lui Nietzsche și-a găsit cea mai perfectă personificare în Italia: pe Cezare Borgia. Nicăeri nu e mai popular Nietzsche, decât în Italia, care este azi — statul futurist. Marinetti a spus-o pe șleau: Le Gouvernement italien devenu futuriste! — Ce este futurismul? Apaș-ism intelectual. „Nous, Futuristes, qui depuis deux ans, bravant les sifflets des podagres et des Paralytiques, glorifions l'amour du danger et de la violence.“ — Futuristul e un copil senil, care vrea să strice, să brutalizeze și iubește pericolul. Vai de țara ajunsă pe mâinile futuristilor; futuristul se bucură de războiu, de sufcrințele, de moartea deaproapelui. Intocmai ca copilul, care juipoaie broasca, râzând. Dar spre deosebire de copil, apache-ul nu e din-

*) Revista „Nyugat“. anul VIII. pag. 681.

**) Az „Ujság“.

çoace, ci dincolo de morală. Simțul lui e tocit și valorile vieții îl enervează. — „Glorifions le militarisme, la Guerre, seule hygiène du monde et seule morale éducatrice”.

Altul e patriotismul maghiar! Ce modest e, ce cinstit, și cât de puțin e naționalist. Maghiarul își iubește pământul său milenar cu conservatism și nu mai vrea să cucerească dela nimeni. În războiul mondial, maghiarul este singurul popor, care și-a păstrat demnitatea. Ce calm nobil, ce înțelepciune maiestooasă față de furiosul englez, disperatul francez și desechilibratul italian. De vreme ce popoare vechi devin apașe, maghiarul înțelege să fie cult și echilibrat suftetește, în acelaș timp. Ah, măreț popor maghiar: cât te iubesc, mai ales când mă gândesc la italieni. — Nu nu mai că suntem mai sănătoși, dar suntem și ca inteligență înaintea italienilor. Câtă murdărie este chiar și la suprafață — în Italia! În cartea lui Lussana: *Lettere di illetterati*, găsim pildele unei mizerii intelectuale și morale, care în Ungaria nici că s'ar putea imagina. Vai, unde un histrion flecar ca D'Annunzio conduce! Un astfel de neam cu un astfel de conducător ce pot valora? Putem noi considera armata italiană ca adversară, când știm că italienii nu's... bărbați?*)

Mihail Babits

cel mai mare poet în viață
al ungarilor. Traducătorul „Di-
vinei Comedii” în ungurește.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Dzeule, Dzeule. Puternice, ascultă-mă!... Pârjolește Roma și Neapole și acopere Veneția cu negrul postav al doliului. Chinurile italienilor să fie adânci ca marea și amare ca ea. Flacări să țîșnească din văile blagolovitei Apulia și brațele Tale, Doamne, să sape brazdele Morții în pământul Italiei care rodește azi fructe ca mierea de dulci... Usucă parfumata apă a Tibrului și golful dela Taranto să se prefacă într'o groapă adâncă și neagră, precum este gaura ochiului scos... Oprește pe Isus Christos să-și mai reverse mila sa peste ei. În grădinile lor frumoase, moartea să chefuiească și lipsește-i pe dânsii de iertarea păcatelor. Sfânta Maria să-și întoarcă privirea dela Catadrăla din Firenze, căci e plină de vameși. Mânia Ta din gura Vesuviului să isbucnească, vărsând pietre vii de pucioasă. Florile din grădinile lor să se transforme în burueni și tainice boli să înfiorească pe dealurile vițelor de vie. Prefă râul Arno într'o bae a sângelui lor încheșat; plaiurile, ca vaea Iosafatului să fie de sterpe și rană sângerândă să fie pământul lor în Avezzano, Paler.no, Brindisi și pretutindeni; ascultă-mă, Tu, bunule Dumnezeu!

*) „Nyugat”, anul VIII pag. 643.

Ruga lor să fie fum ce recade la pământ. Să piară fiii Milanului și Genevei, precum odinioară cei ai Sodomei și Gomorei, cari nu au păcătuit mai groaznic decât aceștia. Creerul lor să fie chinuit de dureri neînțelese și viermele desnădejdie să le ciuruiască inima ca pe o zdreanță. Fă ca înțelepciunea învățaților italieni să se transforme în tâmpenia animalelor pusei. Celor, cari până acum au văzut, — ia-le vederea! Ia-le fluturii, parfumul florilor și paserile nicidecum să nu mai împodobească acel cer al lor, care nu mai poate fi și al Tău. Să nu-și mai înțeleagă graiul și, toate durerile maghiare, — ale lor să fie! Lăcuste să le invadeze grădinile. Târgurile lor să devină întruniri ale răsvrăților cu negre gânduri. Furtuna Ta, Doamne, să le sfarme corăbiile în mii de bucăți și trimite-le foamete și ciună! Pumnal și cursă să fie inima femeilor italiene și dulcele zâmbet al copilașilor lor să fie dușmanului dăruit.

Să ni-i dai pe mână noastră, ca să le rupem acoperișurile și să le dărâăm casele.

Toți fugarii lor să fie prin arme uciși.

Să fim noi sbiciul Mâniei Tale".*)

Ladislau Lakatos

nuvelist. Din ciclul „Rugăciuni către Zebaot, Dumnezeuul Armatelor și al Mâniei“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Dacă ar trebui să aleg felul de moarte pentru Sir Edward Grey, l'ași spânzura cu brutalitate și sânge rece. Cu o funie groasă i-ași lega un bolovan de piatră de picioare, ca să sfârșească mai repede. Apoi i-ași rostogoli cadavrul într'o pivniță adâncă și cu miros greu, ca pe un sac de făină. — Oamenilor răsboiului italian însă le-ași inventa alt fel de a muri. Cu cruzime studiată ași proceda ca broasca țestoasă când mănâncă peștele de viu: cu ghiare ascuțite ține pe loc victima și cu micii și ascuțiții dinți îi sfâșie tacticos, de alungul șirii spinării... (**)

Hugo Veigelsberg („Ignotus“)
directorul revistei „Nyugat“

Foresta Umbra.

*) „Az ujság“, 23 Mai, 1915.

**) „Világ“, 23 Mai 1915.

In templul artei, a pătruns bestia...

În revista noastră, care se ocupă cu viața pur culturală a celui mai frumos ținut din cuprinsul României-Mari, suntem nevoiți să ne ocupăm în articolul de față, de un caz extrem de dureros și respingător în acelaș timp. Nu putem să trecem peste el, când e vorba că în templul artei, — în care se biciue moravurile schiloade ale omenirii, în care se condamnă imperfecția sufletului omenesc, unde se luptă cu arma ironiei contra celei mai mici greșeli, — să admitem întronarea celei mai „hidoase bestii”, care să se lăfăiască în poftele nebune ale cărnei, făcând victime tocmai pe slujitoarele acestui templu, pe care nevoia existenței le leagă și materialicește de acest apostolat.

Nu există de inchipuit o monstrozitate mai mare ca aceia, de a avea în mâinile tale existența materială a unei femei și de a-i pretinde grațiile trupului, cu amenințarea că'i vei distruge această existență. E tot ce poate fi mai aspru de condamnat, e tot ce poate îngrozi mai mult adevăratele suflete omenești.

Ziarul „Rampa” din 15 Decembrie. cor. sub titlul „Scandalul dela teatrul național din Craiova”, scrie următoarele :

„Ministerul Artelor a fost sesizat zilele acestea printr'o telegramă a doamnei Margareta Iordănescu din Craiova, de o scandaloasă afacere de teatru. Doamna Iordănescu spune clar, că în teatrul din capitala Olteniei,

domnește cea mai încinsă atmosferă de depravare. Preacurvia s'a cuibărit în cabinetul directorului teatrului de acolo, și ea e singurul criteriu de alegere a elemetului artistic al scenei

Tristă și gravă acuzație. D-na Iordănescu o întărește cu un fapt precis: pentru că fiica d-sale, care e actriță, a refuzat să cedeze poftelor directorului, și a fost eliminată, mama actriței năpăstuite a cerut audiență pentru protesta, a fost primită și bătută:

Neprevăzut și concomitent, o altă reclamație se ridică împotriva directorului oficial: Domnișoara M... M... (ținem numele la dispoziția oricui ar vrea să cerceteze chestiunea) a depus la minister o plângere în care declară că a fost violată cu brutalitate de director".

Reproducem numai atâta din lungul articol, în care se spune, că d. Ion Marin Sadoveanu, inspector general al teatrelor, ar fi fost trimis la Craiova să ancheteze.

Ziarul „Rampa” lasă să se înțeleagă în acelaș articol, că tot acelaș lucru s'ar întâmpla și la teatrul din Chișinău.

Noi adăugăm, că mai sunt teatre în țară, unde directorii au o purtare similară.

Și acuma ne punem o întrebare, dacă întradevăr trăim într'un secol, când ne dăm seama ce înseamnă noțiunea de „om”, cum putem tolera ca „bestiile” să pătrundă până și în templul artei?

Înțelegem o siluire, un viol, să clocească în sângele eroilor lui Gorki, din portul Odesei, după ce vutca i-a svărlit în noroi, dar un director de teatru?!

Directorul teatrului de Craiova nu trebuie numai suspendat, asupra lui trebuie să se prăvălească negreșit greutatea codului penal, care să-l svârle în ocnă, pentru a-și liniști nervii. Căci dacă codul penal se aplică unui oarecare muncitor beat care a violat o servitoare, apoi tot mai strașnic trebuie aplicat lui Ștefan Boțoiu, din nenorocire director al teatrului național din Craiova, care profitând de situația a socială, și-a permis această murdară și condamabilă purtare, față de femeia legată de apostolatul artei și din considerente de ordin material pentru existență.

Și „făptura aceasta josnică”, va veni în fruntea artiștilor craioveni să joace în capitala Banatului. Nu,... nu!... Niciodată!

Ministrul artelor să ne scape de această rușine, pentru a nu fi nevoiți să reacționăm noi.

Ion Mehedințeanu.

Calendarul „Asociației Culturale din Banat” pe anul 1928.

Harnicul mănunchiu de intelectuail din jurul secției Timiș-Torontal a „Asociației Culturale din Banat” ne surprinde cu realizării din ce în ce mai vrednice de laudă.

După „Biblioteca Asociației Culturale din Banat”, al carei prim număr a apărut astăvară urmând ca seria să continue pe măsura postabilităților de redactare și editare, secția timișoreană a „Asociației Culturale din Banat” a făcut să apară un calendar, tipărit în condiții tehnice alese și cuprinzând material menit să marcheze o nouă îndrumare a lecturii care constituie aproape singura lectură de peste an a cititorilor dela sate.

Folosindu-se de datele comemorative din anul 1927, redactorii calendarului au evoca titanica personalitate a celui ce fu Bogdan—Petriceicu—Hașdeu și imaginea obsedată de născociri tehnice a lui Aurel Vlaicu. Calendarul se încheie cu câte-o notițe biografică asupra scriitorilor Ion Popovici-Bănățanu, Victor Vlad-Delamarina și Cassian R. Munteanu din ale căror scrieri redactorii Calendarului: — d-nii Emil Grădinariu și Gheorghe Luca — au reprodus pagini de valoare antologică.

La alcătuirea acestui calendar și-au dat concursul și d-nii ing. Ștefan Ardeleanu, neobositul secretar al secției Timișoara a „Asociației Culturale din Banat și pictoul Ioachim Miloia, desenatorul copertei.

Distribuirea calendarului se face prin diferitele secțiuni ale „Asociației Culturale din Banat”.

Gh. Bănășanu.

BCU Cluj / Central-University Library Cluj

**A
apărut!**

**V. PÂRVAN:
GETICA
O protoistorie a Daciei**

**Lucrare însoțită de 462 fi-
guri, 43 planșe și 4 hărți.**

Editura „Cultura Națională” București.

Prețul 800 lei.

110 ani de la ridicarea teatrului din Oravița.

(Urmare.)

Pe vremea când în teatrul de la Oravița, „Obercanonirul“ din lagărul armiei împărătești de lângă Ticvaniul-Mare, reprezenta într'o piesă cu miez aristocratic pe un cardinal al Papei dela Roma, și în lipsa de costum arhieresc, era vâpsit pe picioare în culoarea picioarelor de barză, — în vechile principate (Moldova și Muntenia) nu exista încă nici un teatru. O spunem asta pentru că dorim să justificăm, că pânăcând în vechile principate românești, afară de slujba religioasă, cu pompa orientală, cu aghioase și isoane grecești și pe nas cântate, teatru era doar colinda cu „Florile-dalbe“, „plugușoru“ la Anul nou, iar drama era „Irozii“ și „Trei-Craii de la Răsărit“, la Oravița și pe Valea-Cărașului, departe o mie de Km. și cincisute de Viena cea împărătească, acum *una sută zece ani*, un Împărat și o împărăteasă deschid aievea porțile unui nou teatru în seara de 1 Octombrie 1817.

La Iași pe vremea aceia, în Capitale cu cele Curți domnești ale lui Vodă Scarlat Kalimaki, niște „Katafto“ grecos din Elada, Armeni pribegiți de prin Asia Mică, sau pehlivani turci din Euderne, ori Nemți ce plecau în lume făceau furori scoțind ace sau panglici pe nas și urechi, ori mâncau foc și înghițeau săbii și iatagane fără să curgă sînge.

Astea toate împreunate cu alte boscării făceau lumea „Evgkenistă“ care ședea în „cavhenelele“ turcești la un cibuc sau narghileauă să se minuneze ori să se înfioare ca la urmă să arunce acestor „caraghior tacâm“,

cum le ziceau comedianților vântură țară, irmilici, sorocoveți sau fifirici drept preț al hazului ce-l făceau.

Teatru aman! La Roman, Târgoviște, Braila, Craiova „joacă bine, măi moș marine“; bietul urs lovit cam la spinare cu bâta, juca „Tananania“ de voe de nevoie, până ce arămișul țigan aduna cu duba gologanii. Acesta era tot teatrul poporului, în târgurile românești, care au cunoscut Miorița fermecătoare și superba legendă a Meșterului Manole.

Cei ce mă urmăresc în aceste pagini vor zice că, teatrul din Oravița la 1817 era nemțesc. Bine. Așa-e. Dar la Iași, la 1812, Vodă Scarlat Kalimaki, dus de Kristian Flechtemacker, dascăl al copiilor lui Lascăr și Grigoraș Sturza, la niște comedianți nemți „căsca gura, căci nu înțelegea mai nimic“, în schimb la Oravița fondatorul de teatru, Paul Iorgovici, protopop român, în satul Vărădia, la 15 Km. de orașelul cu douămii de suflute, vorbea limba lui Schiller, iar celalalt întemeietor, arhitect director și regisor al teatrului, macedo-românul Ion Niuni era slujbaș al curții împărătești îndemna micii funcționari și meșterii turnători ai monetăriei împărătești din Ciclova, Sașca, Dognecea, Moldova etc. să-și deie bănișorul de patru creițari pentru zidirea și trupa de teatru stabil în Oravița.

Asemănarea aceluia trecut o fac voind să justific cererea continuă de a avea în Banat „Teatrul de Vest“ și național stabil, și o fac ca să aduc o dovadă istorică pentru existența a celor 34 de „Reuniuni de muzică, cântare și teatru“ și a celor 17 fanfare țărănești din Oravița și numai în cele 29 de sate din nemijlocita apropiere: O „Reuniune de cântări și citire“ cu o existență de jumătate de veac, în satul cu lagărul armatei de la 1788, o altă „Reuniune de cântări și teatru“ cu un sfert de veac de activitate la Cârnecea și alte fanfare cu aceiași vechime în Vărădia și Vrani-

R. S. Molin. J

Insemnări.

Strădaniile „Asociației Culturale din Banat” de a face drum larg și spornic la sate cărții românești, sunt vrednice de toată lauda și încurajarea. În această privință nici un efort nu-i de prisos. Societățile culturale au un câmp de activitate imens. Gustul cititului trebuie propagat cu o tenacitate invincibilă. Cartea bună trebuie dusă pe mii de cărări către sufletul satelor noastre. Grija ce trebuie s'o purtăm satelor, nu trebuie însă să ne abată luarea aminte dela nevoile intelectuale ale orașelor.

Timișoarei bunăoară, îi lipsește un Palat Cultural și-o bibliotecă publică vrednică de capitala Banatului. O bibliotecă publică încăpătoare, luminoasă, ospitalieră, în care cartea românească să nu aibă aerul de cerșetoare printre grofițe și împărătese.

Cine își va lega oare în viitor numele de un astfel de Palat și bibliotecă, în Timișoara noastră?!...

Cartile lui Panait Istrati continuă să fie traduse în mai toate limbile culte. Săptămânile trecute casa de editură „La Voce” din Florența a publicat „Kyra Kyratina” în traducere italiană. O casă de editură din Hamburg a publicat în traducere nemțească romanul „Nerant-soula” de acelaș autor.

De Victor Eftimia și-a dat demisia din postul de director al Teatrului și Operei Române din Cluj. u

Revista „Transilvania”, organul „Astreii”, va fi mutată dela Sibiu

la Cluj Direcțiunea revistei a fost încredințată scriitorului Ion Agârbiceanu.

Subt firma „Locuința artistică” s'a deschis la Arad, în Palatul Domeniilor, un mare magazin de mobilă de cea mai bună calitate. E proprietatea societății tâmplarilor români de-acolo.

E una din multele fapte bune ce se fac cu sprijinul eficace al „Băncii comercianților și industriașilor români din Arad”, bancă tânără, dar condusă românește de către oameni de inimă.

Băncile românești de dincoace de munți ar putea lua exemplu dela această „Bancă a comercianților și industriașilor români din Arad”!

În cursul luni Februarie 1928 „Asociația Culturală din Banat” va organiza mari festivaluri culturale în Timișoara și alte orașe bănățene.

La Craiova a început să apară revista „Scrisul Românesc”, organ al casei de editură „Scrisului Românesc” de acolo. Numerul 1 al acestei admirabile reviste aduce colaborarea d-lor: D. Tomescu, Ion Pillat, Ion Agârbiceanu N. M. Condeescu. Gib. I. Mihăescu, Cezar Petrescu, Ion Dongorozi, N. I. Herescu, T. Păunescu-Ulmu, Tudor Arghezi, Olimpiu Boitoș, Romulus S. Molin, Em. Bucuța etc.

„Graiul Românesc”, numărul 10, publică un studiu al d-lui G. Vâlsan: „Dunărea de jos în viața poporului român”. Em. Bucuța publică interesante însemnări despre românii din Banatul sârbesc și despre Bulgarii din Banatul nostru.

„Graiul Românesc” ar trebui să pătrundă până în cele mai îndepărtate colțuri ale țării noastre. Cei ce doresc să aibă această revistă să se adreseze administrației: Str. Cortului No. 8, București.

Abonamentul anual e de 50 lei.

În zilele de 18 și 19 Dec. a. crt. a avut loc la Arad congresul științific al Asociației generale medicilor din România. Au făcut importante comunicări, d-nii: dr. Iitu Gane, dr. A. Skileru, dr. V. Trifu, prof. S. Nicolau, prof. dr. D. Ionescu, dr. Poenaru-Căplescu, docent dr. A. Pop (Oradea), dr. Costa (Oradea) dr. Galdău (Oradea), dr. N. Rușdea, (Oradea), dr. L. Munteanu (Oradea), dr. N. Christof (Sănnicolaul-mare), dr. N. Georgescu (București), dr. Ștefan Albu (Arad), dr. Radu (Arad), dr. Copăceanu (Arad), dr. Cucu (Arad), dr. Alexandrescu Dersca, dr. Kardos, docent Țețu, dr. Căndea (Timișoara), dr. Preda (Timișoara), dr. Nemoian (Timișoara), dr. Gabor (Timișoara), dr. Virgil Popovici (Timișoara), dr. Russu [Timișoara], etc. etc.

S'a vorbit de-atâtea ori de nevoia propagandei în străinătate. Au curs fluvii de cerneală întru susținerea acestei cauze. S'au înființat posturi de atașați de presă pe lângă legațiile noastre. S'au ales pentru aceste slujbe unii oameni de înaltă valoare. Dar ce folos. Acești atașați de presă, prost plătiți, sunt informați în totdeauna târziu și incomplet despre lucrurile de-acasă. Sau nu sînt informați de loc. Ministerul nostru de externe nu e organizat pentru greaua misiune ce-o are. Corpul nostru diplomatic, afară de rari excepții, e nul. Avem înalți funcționari acolo cari nu știu românește, cari nu-și cunosc țara și nici n'au cheful s'o cunoască.

Cum să organizezi ceva cu astfel de oameni! Cum să susții și răspunzi campanilor de defăimare

ce se deslănțue mereu împotriva țării noastre!... Dela dl N. Titulescu așteptăm primenirea ministerului nostru de externe, pe care-l vrem altceva decît sanatoriu pentru câteva progenituri fanatiote degenerate.

Abonații revistei noastre cari nu și-au achitat încă abonamentul pe anul de față, sunt rugați a-l trimite, fără întârziere, pe adresa administrației: Piața Unirii No. 6. Timișoara.

Revista noastră se trimite regulat tuturor abonaților. Totuș sunt numere cari nu ajung la destinație.

Cei ce n'au primit unele numere, sunt rugați să reclame la Administrația „Banatului”.

Biblioteca „Sămănătorul” din Arad.

Atragem atenția asupra frumoasei biblioteci „Sămănătorul” din Arad, pentru popularizarea științei și literaturii românești. Bibliotecile școlilor, bibliotecile populare și peste tot bibliotecă particulară a fiecărui intelectual nu pot fi complete fără numerele *Bibliotecii Sămănătorul* din Arad [atât de bogate în materie accesibilă până și cutărui frunțăș de saț iubitor de lectură :

- Nr. 1. Al. Ciura : Frații, schițe din răsboiu — — — — lei 5.
 Nr. 2. V. Stanciu : Cuib de rân-dunică (schițe) — — — — lei 10.
 Nr. 3. I. Agârbiceanu : Din viața preoțească (schițe) — — — — lei 5.
 Nr. 4. Dr. I. Lupaș : Din trecutul ziaristiceii rom. — — — — lei 5.
 Nr. 5. Dr. Ioan Mateiu : Probleme școlare — — — — lei 5.
 Nr. 6. A. S. Iorga : La chestiunea in-dustriei naț. — — — — lei 5.
 Nr. 7. Ion Clopoțel : Insemnări pe răboj lei 5. Nr. 8. I. Barac : Pitelea Găscariu — — — — lei 5.
 Nr. 9—10. M. Gaspar : Băstăm de mamă, roman — — — — lei 10.
 Nr. 11 Victor Stanciu : Plantele de leac. — — — — — lei 10.
 Nr. 22. Colinde, cântecele irozilor și de stea — — — — — lei 10.
 Nr. 23—25. M. Eminescu : Poezii lei 20.
 Nr. 26. Al lu' Ciura : Scrisoare in cealaltă lume — — — — lei 5.
 Nr. 27—28. I. Clopoțel : Antologia scriitorilor români (G. Lazar, G. Asachi, I. E. Rădulescu, B. P. Mu-muleanu, Al. Hrisoverghi, D. Petrino Al. Depărățeanu, N. Nicoleanu, C. Stamati, V. Cârlova, A. Cantemir, D. Tichindeal, Al. Donici, G. Ale-xandrescu, A. Pan, D. Bolintineanu. Al. Sih'eanu, G. Barițiu, A. Șaguna Tim. Cipariu) — — — — lei 15.
 Nr. 29—30. (M. Kogălniceanu. V. Alecsandri, N. Bălcescu, Ion Ghica, A. Odobescu, C. Negruzzi, Gh. Pan, B. P. Hașdeu, C. A. Rosetti, C. Boliac) — — — — lei 15.
 Nr. 31—34. (T. Maiorescu, N. Ga-ne, N. Filimon, I. Slavci I. Cre-angă, P. Ispirescu, Gh. Coșbuc, Al. Vlahuță, I. L. Caragiale B. Șt. Delavrancea, C. Dob-Gherea, Ion Gorun, I. Al. Brătescu-Voi-nești, P. Locusteanu, D. D. Pă-trășcanu, V. Onițiu și A. Bărșeanu) lei 25.
 Nr. 35—38. (N. Iorga, E. Gârleanu M. Sadoveanu, D. Anghel, Șt O. Iosij, I. Al. Basarabescu, S. Puș-cariu. I. Adam. I. Ciocârlan, I. Agă-biceanu, Al. Ciura, O. Goga, P. Cerna, E. Pitiș, M. Cunțan, I. Chendi, C. S. Aldea, C. Theodor-ian, Al. Cazaban, Z. Bârsan, Dr. I Lupaș, G. Raneti, V. V. Dela-marina, G. Galactio, A. Cotruș și M. Codreanu. — — — — lei 20.
 Nr. 39. Toma Cocișiu : Povestiri din natură — — — — — lei 5.
 Nr. 40. Cântări Naționale și diverse cântece — — — — — lei 30,
 Nr. 41. Al. L. Morariu : Dela noi, Povești — — — — — lei 5.
 Nr. 42—45. V. Alecsandri : Poezii vol. I — — — — — lei 25.
 Nr. 45—48, V. Alecsandri Poezii vol. II. — — — — — lei 20.
 Nr. 49. Adam Bolcu : Povești și Povestiri — — — — — lei 5.
 Nr. 50. Mauriciu Jokai : Piticii din Leaotung — — — — — lei 5.
 Nr. 51—54. Andreiu Mureșanu : Poezii — — — — — lei 10.
 Nr. 55—56. C. Cehan : Ardealul. Dramă în 4 acte — — — — lei 10.
 Nr. 57. Ilie Hociotă : Din lumea Duhurilor — — — — — lei 5.

Nr. 58. V. Alecsandri: Paracliserul Herșcu boccegiu — — lei 5.
 Nr. 59—59|h. V. Alexandri: Teatru. II. (Cinel-Cinel, Fiața din casă. Nunta țărănească — lei 10.
 Nr. 60—60|d. V. Alecsandri: Teatru: II. (Avinte și Pepelea, Stan covrigarul, Barbu lăutarul) lei 5.
 Nr. 61. Volbură Poiană: Ion Burduf (Viața unui copil până la părăsirea școlii primare) — lei 5.
 Nr. 62—63. T. Murășanu: Cioburi de oglindă — — — lei 10.
 Nr. 64. Prof. Horia Teculescu: Scriitorii ca luptători pentru unirea neamului — — — lei 5.
 Nr. 65—66. Emil Isac: Cartea unui om — — — lei 10.
 Nr. 67—68. I. Agârbiceanu: Visurile, Povestiri — — — lei 10.
 Nr. 69. Gavril Todică: Urgiile naturii — — — lei 5.
 Nr. 70. Sextil Pușcariu: Literatura română — — — lei 5.
 Nr. 71. Eug. Speranția: Sub nițul faniar — — — lei 5.
 Nr. 72. Al. Mănciulescu: Povestiri lei 5.
 Nr. 73. Vasile Savel: Doine din război — — — lei 5.
 Nr. 74—74|a. Septimiu Popa: Povestiri — — — lei 10.
 Nr. 75—75|a. Emil Isac: Notițele mele — — — lei 10.
 Nr. 76. Ion Montani: Din zile grele — — — lei 5.
 Nr. 77—79. Prof. I. Georgescu: Ștreașarul statului, (Piesă populară în trei acte) — — — lei 15.
 Nr. 80—81. Al. T. Stamatiad: Cățiva scriitori (O. Goga, Șt. Petică, I.C. Săvescu, M. Maeterlink) lei 10.
 Nr. 82. A. Cotruș: Versuri lei 5.
 Nr. 83—84. Șt. Meteș: Moșii domnilor și boerilor din țările române în Ardeal și Ungaria lei 10.
 Nr. 85—86. Tr. Mager: Aspecte

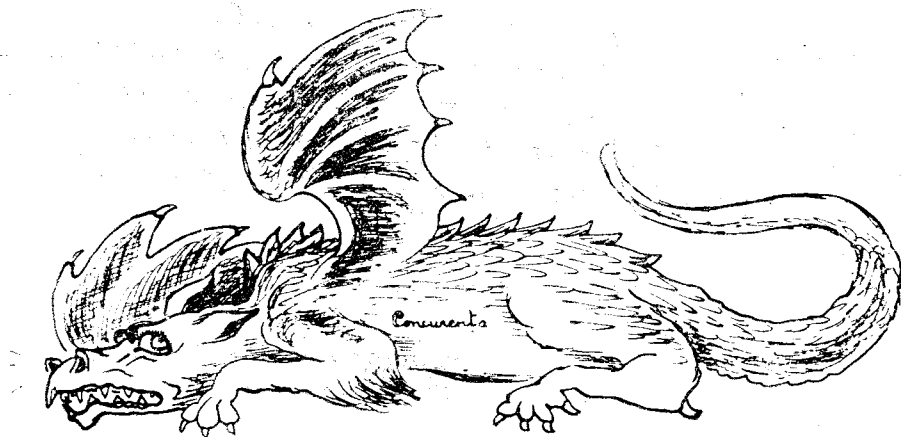
din Munții Apuseni (Târgul de fete dela Găina, etc. — lei 10.
 Nr. 87—89. Prof. Dr. Gr. Cristescu: Perspective sociale și culturale în lumina evangheliei — — lei 15.
 Nr. 90—92. V. Demetrius: Nuvele alese — — — — lei 15.
 Nr. 93. Elena Farago: Scrisori lei 5.
 Nr. 94—94|a. Al. Ciura: Iscariot (Sckite) — — — lei 10.
 Nr. 95—96. Ion Montani: Valul care trece — — — lei 10.
 Nr. 97. Șt. Meteș: Relațiile Mitropolit. A. Șaguuna cu Românii din Principatele române lei 5.
 Nr. 12. E. Isac: Ardealul, Ardealul bătrân — — — lei 5.
 Nr. 13. G. D.: La stână, schițe trad. de C. Mușlea — — lei 5.
 Nr. 14. I. Băilă: Insuram pe Victor, Pe povârniș — — lei 5.
 Nr. 15. Dr. I. Lupaș: Luptători pt. lumină — — — lei 5.
 Nr. 16, Dr. Al. Borza: Din viața plantelor — — — lei 5.
 Nr. 17. Ioan Georgescu: Dovezi nouă pentru adevăruri vechi. Gânduri și îndemnuri — lei 5.
 Nr. 18. Gavril Todica: Zăci din univers — — — lei 5.
 Nr. 19. Dr. I. Suci: Patimile și moartea lui Isus — — lei 10.
 Nr. 20. Wildenbruch: Lacrimi de copii — — — — lei 5.
 Nr. 98—98. Ch. Lebrun D. Nanu: La mielul alb — — lei 10.
 Nr. 100 George Mihail Zamfirescu: Magnozia — — — lei 5.
 Nr. 101. Onisifor Ghibu: În jurul catolicismului și a unirii bisericilor — — — — lei 5.
 Nr. 102—103. Const. Sudețeanu: Introducere în sociologia lui Auguste Comte — — — Lei 10.
 Nr. 104—106. Eugeniu Speranția: Generalități de Psihologie individuală și socială — — lei 15.

- Nr. 107—108. Goethe: *Ifigenia in Taurida*, dramă. În românește de Virgil Tempeanu — — lei 10.
- Nr. 109—110. Al. Manculescu: *Tudor Dragomir*. (Povestiri) lei 10.
- Nr. 111—1113 St. Meș: *Păștori ardeleni în principatele române* L. 15
- Nr. 114—115. Teodor Murășanu: *Lumini suflate de vânt* (Versuri) lei 10.
- Nr. 116. Al. Las. Moldovan: *Fabule și satire* — — lei 10.
- Nr. 117—128. Adrian Pascu: *Cuibul tăcerii* (schițe și nuvele) lei 15.
- Nr. 119. Dr. Seb. Stanca: *Sergentul* (Dramă într'un act) lei 15.
- Nr. 120—122. Perpessicius: *Repertoriu critic* — — — lei 15.
- Nr. 123—124. Sandu Teleajen și Adr. Pascu: *Craiul Vânt* (Poem dramatic în 3 acte) — lei 10.
- Nr. 125—127. E. Lovinescu: *Figuri ardeleni*. (O. Goga, L. Rebreanu T. Maiorescu, St. O. Iosif, I. Agârbicean, Il. Chendi) — — lei 15.
- Nr. 128—129. Savin Constant: *Autentice... Schițe vesele* — lei 10.
- vesele — — — — lei 10.
- Nr. 130—131. Ion Dăncuș: *Signor Berthelotty*, schițe — lei 10.
- Nr. 132—133. Grigorie Alexandrescu: *Fabule* — — lei 10.
- Nr. 134—135. L. Blaga: *Fetele unui veac* — — — lei 10.
- Nr. 136—137. Al. Iacobescu: *Icoane și priveshti* — — lei 10.
- Nr. 138. N. Ghiulea: *Ocotirea clasei de mijloc*. *Chestiunea meseriașilor* — — — — lei 5.
- Nr. 139. Gh. Maior: *Mănăstirea Argeșului* (în 5 acte) — lei 5.
- Nr. 140, N. I. Herescu: *Insemnări literare* — — — — lei 10.
- Nr. 141. Melentie Șora: *Carnetul unui preot* — — — lei 5.
- Nr. 142—143. Const. Cehan-Racoviță: *În cerdacul casei bătrânești*. *Povestiri* — — lei 10.
- Nr. 144—145. Volbură Poiană: *Fata din Ardeal*. *Poem național în 3 acte* — — lei 10.
- Nr. 146—147. O. Ghibu: *Cu gândul la Basarabia* — — lei 15.

**Insistați pe lângă librăriile dela D-voastră, să comande
„Biblioteca Sămănătorul“**

Pentru tot ce privește „Biblioteca Sămănătorul“ a se adresa *Librăriei diecezane din Arad.*

KOPROL Purgativul Ideal
Das ideale
Abführmittel

Banca Timișoarei și Societate Comercială pe Acțiuni.

Fondat : 1906.

Fondat : 1906.

Capital propriu : 128,000.000 Lei,

Centrala : Timișoara, Piața Sft. Gheorghe în palatul propriu.

Filiale : în Timișoara :

Filiala Cetate, Piața Libertăți 3/a. Filiala Iosefin : Blv. Berthelot 11.

Filiala Fabrică : Piața Traian.

In provincie :

Filiala Orșova, Filiala Oravița, Filiala Reșița, Filiala Sănnicolaul-mare,
Filiala Lugoj, Filiala Jimbolia, Filiala Periamos, Filiala Comloșul-mare

Cea mai sigură fructificare a capitalului. Efectuarea tuturor
ooo transacțiunilor bancare în țară și străinătate. ooo

Curs de șoferi de automobile și mânuitori de autotractoare.

Pentru cursurile de șoferi și mânuitori de autotractoare se dau informațiuni în fiecare zi între orele 2—3 p. m. la dl. Inginer mec. Ștefan Ardeleanu, Timișoara III. Strada Timotei Cipariu No. 7 și între 8—2 $\frac{1}{2}$ la dl. Inginer Traian I. Murgu, Atelierele C. F. R. Timișoara.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intreprinderile Comerciale Romag Arad

Str. Horia No. 2. :: Tel. 672, Telegr., Romag

Gramafone și plăci Pathé Frères. Bicyclete și motocicletele.

Automobile „Berliet” „Cauciucuri” „Dunlop”
Accesorii etc. etc.

Viile Ioan Brata Ghioroc.

Cele mai delicioase vinuri din
Podgoria Aradului.

Adresați-vă d-lui **Ioan Brata**. Proprietarul
cafenelei „Cornul Vânătorului”
Arad Strada Eminescu.

Emanoil Bucuța: Românii dintre Timoc și Vidin

cu un adaus de documente, folklor, fotografii, hărți,

Tipografia „Cartea Românească”

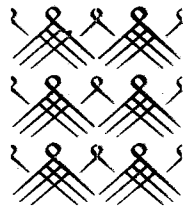
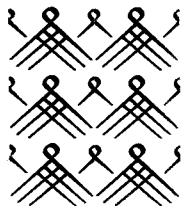
Prețul 60 Lei.

**CEL MAI FRUMOS
CADOU DE CRĂCIUN
ESTE O PERECHE DE
INCĂLȚĂMINTE TURUL**

ELISE FENYO

D. Comşa, Timișoara, Bulevardul Carol No. 62.
spălătoria și boiangeria chimică cea mai bună. Lucrurile se primesc la
Frații Schön, în Iosefin, în colțul străzii Bonaz și Kossuth și la **Spălă-**
toria Weisz, în Iosefin, Strada Török.

Bánáti Szanatorium Timișoara, Strada Odo-
bescu (Holló ucca) 2.

Modern gyógyintézet, sebészeti, bel, gyermek ideg, női, orr, fül, gege, bőr és gyermek-
betegek részére. Dietikus konyha, legmodernebb gyógytényezők. Röntgen, Rádium,
Quartz, diathermia és az egész elektrotherapia, hydrotherapia. mór és fangó kezelések.
Telefon 23-45, 23-46. Speciális orvosok. **Telefon 23-45, 23-46.**

**„BANCA GENERALĂ
DE
CREDIT UNGARĂ”
SUCURSALA TIMIȘOARA**

EXEMPLARUL
LEI 30

BANATUL

REVISTĂ CULTURALĂ

EXEMPLARUL
L-FI 30

ANUL II.

DIRECTOR: A. COTRUȘ

No. 10/927.

Administrația :
COLONEL WILHELM THIERRY
Timișoara, Piața Unirii 6.

ABONAMENTUL PE UN AN: 360 LEI. — — — — — PENTRU AUTOITĂȚI: ÎNDOIT

Casa de comerț „Activa”

Deposit de vin de Drăgășani
en gros

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Deposit de aparate Radio

Timișoara

Splajul Begheului No. 1. Telefon 18-98.

Banca Industriașilor și Comerțianților Români Soc. Anon.

Arad, Bul. Regina Maria No. 17.

Instituție creată anume
pentru sprijinirea industri-
așilor și comercianților
oooo români. oooo

Face tot felul de operațiuni de bancă

„Locuința Artistică”

Societ. în comandită a tâmplărilor români Arad
Palatul Domeniilor (c. lțul străzilor
Horia-Gheorghe Popa.)

Lucrează: Mobilă artistică, aranjamente
complete (pentru hoteluri, c. fenele etc.)

Biroul: „Banca Industriașilor și
Comerțianților români”, Arad.